

REFLEXE BÝVALÉ DOMOVINY U NĚMCŮ ODSUNUTÝCH ZE ŠUMPERSKA V LETECH 1947–1989¹¹

Dimitris Atanasiadis – Zdeněk Jirásek

1. Úvod

České a německé cesty se po několik staletí historie obou národů neustále křížily. Ať už to bylo od dob středověku, kdy do českého prostoru zasahovala moc Sváté říše římské, nebo doba sounáležitosti českých zemí k habsburské monarchii, která trvala bezmála čtyři století. Počátek vyhocení vztahů mezi oběma národy pak lze hledat v době růstu nacionalismu v 19. století. Po vzniku Československé republiky v roce 1918 došlo ke změně poměrů, kdy se Němci, žijící na území mladé republiky, stali rázem menšinou. Rok 1938 pak tuto roli Němců ukončil a v období druhé světové války byli i bývalí českoslovenští občané německé národnosti chápáni z české strany jako součást celého okupačního systému. Československé státní občanství sudetští Němci ztratili již v říjnu 1938, kdy přijali státní občanství říšskoněmecké. Konec druhé světové války znamenal totální porážku nacistického Německa. Pokud šlo o „československé“ Němce, následovalo jejich nucené vysídlení z československého území.

Samotnou problematikou česko-německých vztahů se zabývalo mnoho historiků. Uvedme např. Jiřího Kořalku či Jana Křena.² Daným tématem pro novější dějiny se zabýval např. Václav Kural.³ Předním odborníkem pro dějiny odsunu Němců z Československa je historik Tomáš Staněk, který na dané téma vydal mnoho monografií a odborných studií.⁴ Sudetoněmecké otázky po roce 1945 se na druhou stranu věnuje poměrně málo badatelů.

¹ Studie vznikla v rámci řešení studentského grantového projektu SGS/16/2016 s názvem *Jesenícko a Šumpersko po roce 1945 – vybrané problémy* řešeném v rámci Slezské univerzity v Opavě na Filozoficko-přírodovědecké fakultě v Opavě.

² KOŘALKA, J.: *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815–1914: sociálně historické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích*. Praha 1996; KŘEN, J.: *Konflikt-ní společnost: Češi a Němci 1780–1918*. Praha 2013.

³ KURAL, V.: *Konflikt místo společenství? Češi a Němci v československém státě (1918–1938)*. Praha 1993; KURAL, V.: *Místo společenství – konflikt! Češi a Němci ve Velkoněmecké říši a cesta k odsunu (1938–1945)*. Praha 1994.

⁴ Především jde o publikaci STANĚK, Tomáš: *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha 1991.

Uvedené problematice se např. věnovali Václav Houžvička nebo již zmiňovaný Václav Kural,⁵ který se rovněž zabýval otázkou sudetoněmeckých landsmanšaftů,⁶ okrajově se jí věnoval také Bořivoj Čelovský.⁷ Stranou prozatím stojí zájem badatelů o zkoumání sudetoněmeckých tiskovin, které vycházely na území Německa po odsunu a které reagovaly na dění v poválečném Československu. Tato studie se opírá především o rozbor novin odsunutých sudetských Němců z okresu Šumperk, *Mein Heimatbote*, které jsou uloženy v Collegiu Carolinu v Mnichově. Další materiály, zážitky samotných sudetských Němců na jejich odsun, byly, za pomoci historičky Ingrid Sauer, získány v Bayerisches Hauptstaatsarchiv v Mnichově. Jde přitom o první sondu tohoto charakteru, neboť dodnes nebyla otázka zájmu o někdejší domovinu a interpretace jejího obrazu v nových životních podmínkách českými badateli sledována. Studie tak sleduje tři roviny. V první řadě byly excerpovány texty, které se vázaly k dávnější historii kraje. Dále šlo o články, které se věnují období bezprostředně následující po ukončení druhé světové války. Třetí rovina je pak chápána jako příspěvky, které hodnotí tehdejší současnost od přelomu čtyřicátých a padesátých let až do konce osmdesátých let.

1. Pohledy do historie

V *Mein Heimatbote* (Můj posel domova), sudetoněmeckém měsíčníku, který po roce 1945 vydávali odsunutí Němci ze Šumperska ve Frankfurtu nad Mohanem,⁸ se zrcadlily jejich názory a postoje k Československu. Na stránkách *Mein Heimatbote* se objevovaly články týkající se záležitostí sudetoněmeckých spolků (různá sdělení, zprávy o pořádání a průběhu každoročních sjezdů, informace členů aj.), společenských aktivit (výstavy, zájezdy, přednášky aj.), dále zde byly články ryze osobního charakteru (stesk po domově,

⁵ HOUŽVIČKA, V.: *Návrat sudetské otázky*. Praha: Karolinum, 2005, 548 s. Dále pak sborník prací *Studie o sudetoněmecké otázce*. [Ed.]: KURAL, V. a kol.: Praha 1996 (Problémy zahraniční politiky.).

⁶ KURAL, V.: *Krajanské organizace sudetských Němců v NSR. Studie o sudetoněmecké otázce*. In: *Problémy zahraniční politiky*. Praha 1998, str. 7–26; KURAL, V.: *Hlavní organizace sudetoněmeckých vysídlelců v NSR 1945–1989*. In: *Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha 1996, s. 23–53.

⁷ ČELOVSKÝ, B.: *Mnichovský syndrom*. Ostrava 1997.

⁸ První číslo měsíčníku *Mein Heimatbote* vyšlo v lednu roku 1948 a s pravidelností, kromě menší přestávky na přelomu osmdesátých a devadesátých let, vychází až dodnes. Periodikum je tak zcela ucelené. Od devadesátých let pak mají články zcela jinou strukturu, kterou nelze spojit se staršími, jež vycházely před rokem 1989.

přání návratu a zloba nad odsunem se nejvíce promítaly do básní a různých pojednání). Dále zde byla rubrika *Aus dem Familienstambuch* (Z rodinné kroniky), kde byly s pravidelností zveřejňovány informace o odsunutých obyvatelích a rodinách z jednotlivých měst a obcí okresu Šumperk (oznámení o narozeninách, jubileích, sňatcích, úmrtí nebo pohřbech). Podobné rubriky jsou obsaženy i v německých tiskovinách z jiných okresů.⁹ Nutno podotknout, že informace z těchto rodinných rubrik mohou posloužit těm genealogům, kteří se ve svém bádání dostanou do pohraničních oblastí a mohou tak využít informací o osudech lidí, kteří byli po roce 1945 odsunuti do Německa. V neposlední řadě pak v periodiku vycházely články kulturní a zabývající se historií a politikou. V první řadě je třeba říci, že hlavním řešeným problémem byl odsun sudetských Němců z československého pohraničí. Z jejich pohledu to byl akt největší tragédie, který je mohl v historii potkat. Nepřekvapí proto, že rok 1945 byl hranicí, kterou neradi překračovali.

Zájem sudetských Němců o historii na stránkách jejich tiskovin je veliký. Rozsahově pak tyto články sahají od středověku po soudobé dějiny. Nutno však znovu zdůraznit, že hranicí byl již zmiňovaný rok 1945. Články jsou navíc doplněny velmi zajímavými fotografiemi, které se tak stávají jediným hmatatelným důkazem toho, jak vypadala města, vesnice či celé regiony před rokem 1945 nebo jaké kulturní či společenské podmínky německé obyvatelstvo vytvářelo. Vedle článků o původu¹⁰ či příchodu Němců do pohraničí za vlády přemyslovských knížat a králů ve středověku se zde objevily i statě o třicetileté či sedmileté válce, o historii Šumberska nebo dějin jednotlivých měst a obcí okresu. Vyzdvížení kulturního a hospodářského významu bylo samozřejmostí. Na budování českého pohraničí se totiž podle jejich autorů podílelo výhradně německé obyvatelstvo.¹¹ O velikém významu přítomnosti Němců v hospodářství českých zemí hovoří článek *Sudetendeutsche Industrie in aller Welt bekannt* (Sudetoněmecký průmysl známý po celém světě). V krátkosti shrneme jeho obsah, neboť zde prezentovaný pohled je v mnoha ohledech zajímavý. Německé hospodářství mělo svůj veliký význam v dějinách českých zemí nejen v pohraničí, ale také i v českém a moravském vnitrozemí. Velmi hustě zalesněné pohraničí umožňovalo velký dynamický rozvoj lesního hospodářství. Především šlo o výsadbu nových lesů, která v některých příhraničních regionech dosahovala až padesáti procent. Samotný dřevař-

⁹ Např. v *Der Altwater* pro okres Jeseník, nebo v *Freudenthaler Ländchen* pro okres Bruntál či *Der Jägerndorfer* pro Krnovsko.

¹⁰ DEINELT, W.: *Die Urbbevölkerung der Sudetenländer*. Mein Heimatbote, 1960, č. 4 (duben), s. 134–136.

¹¹ ZERBS, F.: *Was sagt uns die Heimat in der Fremde*. Mein Heimatbote, 1949, č. 20 (listopad), s. 18.

ský průmysl byl rozšířen po celém pohraničí a hrál tak velmi významnou roli. Rozvoj zemědělské výroby především panoval v jižních oblastech Sudet nebo v níže položených nadmořských výškách. Pšenice a ječmen se pěstovali především v říčních údolích, chmel či len v nížinách (např. Žatecko), významu nabyla také produkce ovoce a zeleniny, kde např. vinařství prosperovalo v údolí řeky Labe nebo na jižní Moravě, pěstování cukrovky pak v podhorských oblastech (např. Šumpersko). V horských oblastech se provozovala živočišná výroba, především pastevectví. V meziválečném období tak v Sudetech působilo na 266 000 zemědělských a lesních podniků, které se zabývaly různým zpracováním zemědělských a lesních produktů. Samotné kořeny sudetského průmyslu sahaly hluboko do historie středověku, kdy především šlo o hornictví (těžba zlata, stříbra, cínu, mědi či olova na různých místech pohraničí), dále o průmysl papírenský, plátenický, sklářský a kovoprůmysl. V pozdějších dobách se rozvinul, především v souvislosti s nástupem průmyslové revoluce, průmysl těžký a hutní. V tomto odvětví hospodářství se Němci prosadili především ve vnitrozemí, např. v Plzni, Praze či Ostravě. V Sudetech se v té době především dařilo textilnímu průmyslu (k roku 1930 působilo v tomto odvětví až na 40 000 podniků). Zpracovávala se především bavlna, len, konopí či juta, velikého významu dosáhlo i hedvábnictví. Z textilních výrobků nutno vyzdvihnout produkci ponožek, rukavic, punčoch či koberců. Druhým nejvýznamnějším průmyslovým odvětvím v pohraničí bylo sklářství, kde k roku 1930 působilo na 10 000 podniků, zaměstnávajících na 70 000 dělníků a vyvážejících své výrobky do různých částí tehdejšího světa. Vedle dalších významných odvětví je uvedena výroba porcelánu pro elektronický průmysl, hudebních nástrojů či mýdel. Světového významu pak dosahovalo lázeňství (Karlovy Vary, Teplice, Jáchymov či Jeseník). S nuceným odchodem Němců v prvních poválečných letech z Československa v konečném důsledku průmysl velmi těžce utrpěl. Na druhou stranu Sudetští Němci velmi úspěšně navázali na svoji dřívější konjunkturu v německých spolkových zemích.¹² Samotný pojem Sudeten-Länder pak před rokem 1918, tedy v dobách monarchie, označoval území Čech, Moravy a rakouského Slezska. V kontextu sledovaných problémů v této studii jsou Sudety chápány ovšem jako tzv. Sudetská župa vytvořená v rámci Německé říše po Mnichovu.

Období před první světovou válkou bylo pro sudetské pohraničí zlatým věkem.¹³ Ve vzniku Československé republiky v roce 1918 pak viděli počátek své tragédie. S rozpadem rakousko-uherského mocnářství se přes 3 milionů

¹² DEINELT, W.: *Sudetendeutsche Industrie in aller Welt bekannt*. Mein Heimatbote, 1961, č. 2 (únor), s. 42–43.

¹³ DR. STRNAD: *Der falsche Weg*. Mein Heimatbote, 1950, č. 32 (listopad), s. 5.

Němců nedobrovolně ocitlo v nové republice. Jejich snahy o odtržení v roce 1918 byly neúspěšné. Se zánikem monarchie navíc ztratili své přirozené politicko-kulturní centrum, tedy Vídeň. Toto nové centrum pak získali po nástupu Adolfa Hitlera k moci v roce 1933 v Berlíně. Pohled na dobu první republiky byl ze strany sudetských Němců velmi negativní. Především si stěžovali na tlak, kterému byli vystavováni ze strany československých úřadů.

Příkladem může být článek s názvem *Die Osterrevolution (Velikonoční revoluce)* reflektující událost ze Šumberska, která proběhla těsně po konci první světové války.¹⁴ Ve Starém Městě oslavovalo místní německé obyvatelstvo první Velikonoce v nově vzniklé republice. Oslavy byly doprovázeny četnými tradičními rituály a veselicemi. To se nelíbilo veliteli jednotek československé pohraniční policie, z jehož rozkazu byla nakonec celá akce přerušena zásahem jeho mužstva.

Navrácení vlastní identity dle názorů autorů mnoha příspěvků přinesl až podzim 1938, kdy Československá republika na základě Mnichovské dohody musela odstoupit téměř celé své pohraničí Třetí říši. Následující období do roku 1945 utkvělo v paměti těchto sudetských Němců jako vrchol jejich dosavadní historie. Důkazem jsou vzpomínky Němců, které byly otištěny na stránkách *Mein Heimatbote*. Hospodářství okresu Šumperk, a samozřejmě i celých Sudet, po přičlenění k Německu opět zažívalo svůj věk rozkvětu. Podle názoru Němců bylo německé hospodářství v letech první republiky vykořisťováno a navíc v době hospodářské krize doznalo svého největšího úpadku především díky tomu, že československá vláda nehodlala finančními injekcemi pohraniční ekonomice pomoci. Po roce 1938 tak znovu začala vzkvétat tradiční hospodářská odvětví okresu Šumperk. Vedle zemědělství a lesnictví (hlavním vlastníkem lesů byl princ Lichtenštejn a baron Klein z Weisenberga, dnes Loučná nad Desnou) to byly textilní průmysl (především plátnictví), dále papírnictví, sklářství či kovoprůmysl. Na okrese prosperovaly i místní pivovary, pily, mlýny či cihelny. V oblasti severní Moravy pak prosperovaly i továrny na výrobu hedvábí. Samotný okres pak před rokem 1945 spravoval na 72 obcí a město Šumperk bylo považováno, samozřejmě z pohledu místních obyvatel, za jedno z nejkrásnějších okresních měst na severní Moravě. Je přitom charakteristické, že o válečném rozvratu a úpadku nepadlo v podobných úvahách ani slovo. Do povědomí odsunutých Němců z pohraničí se rok 1945 zapsal jako zlomový, který zahájil nejtemnější období jejich historie.¹⁵

¹⁴ MOSER, E.: *Die Osterrevolution*. *Mein Heimatbote*, 1953, č. 4 (duben), s. 29–30.

¹⁵ KESSLER, G.: *Erinnerungen an den Kreis Mährisch-Schönberg*. *Mein Heimatbote*, 1964, č. 1 (leden), s. 4–7.

2. Živá minulost

Nejlépe lze sledovat postoje odsunutých Němců na událostech bezprostředně následujících po roce 1945. Pohled sudetských Němců, kteří byli vysídleni z československého pohraničí, na historii po roce 1945 nabývá zcela odlišných dimenzí. Především je třeba říci, že jednoznačně převládaly politicko-nacionální tendence, které se projevovaly ještě mnoho let po odsunu. Příkladem může být odmítnutí Němců uvádět do cestovních pasů zkratku CSSR (Československou socialistickou republiku), coby místo jejich narození. Uvádět komunistický stát jako svou rodnou zem, byla z jejich pohledu diskriminace.¹⁶ Zážitky z odsunu z jejich domoviny se velikou měrou vryly do jejich paměti.

Není proto divu, že se čas od času v některých ze svých článků na stránkách sudetoněmeckého tisku vraceli k letům 1945–1947. O tom, jak tyto zážitky byly silné, svědčí prohlášení odsunutých Němců, která byla pořizována po jejich příchodu do Německa na popud tamních úřadů.¹⁷ Po obsahové stránce se tyto zprávy v podstatě od sebe nikterak příliš neliší. Němci v nich píší o svém pobytu v Československu před jejich odsunem do amerického okupačního pásma v Německu. Dle jejich sdělení byli ze strany českých úřadů a obyvatel vystavováni šikaně (ať už verbální či fyzické), která přecházela až v teror. Byli shromažďováni do sběrných táborů, kde panovaly katastrofální hygienické podmínky. Jejich majetek, movitý či nemovitý, byl zabavován, násilně byli vyháněni ze svých domovů, sami si směli ponechat pouze nejn nutnější osobní věci (šaty, obuv, hygienické potřeby aj.). Takto zabavovaný německý majetek byl ze strany Československa považován za součást reparací. Dále si shodně stěžovali na mnohahodinovou pracovní dobu a nedostatek jídla. Popisováno je také i zneužívání žen.¹⁸ Někteří muži byli internováni do pracovních táborů, kde životní podmínky byly rovněž velmi nesnesitelné. Život Němcům zde umístěným ztrpčovali nejenom dozorci, ale také těžká práce a nedostatek jídla.¹⁹ Ženy se pak musely starat o své děti a současně byly nuceny k těžké práci.²⁰ Nelidskému zacházení byli Němci vystavováni také

¹⁶ *Nicht mehr CSSR in die Ausweise der Sudetendeutschen*. Mein Heimatbote, 1963, č. 6 (červen), s. 239–240.

¹⁷ Bayerisches Hauptstaatsarchiv, fond Sudetendeutsch Archiv; Erlebnis- und Vertreibungsberichte; 4, 5, 65, 85, 86, 136, 182, 228, 263, 325 a 334.

¹⁸ Bayerisches Hauptstaatsarchiv, fond Sudetendeutsch Archiv; Erlebnis- und Vertreibungsberichte, 65; l. 2.

¹⁹ Tamtéž, 5; l. 1.

²⁰ Tamtéž, 4; l. 1.

i v československých věznicích. Týrání ze strany dozorců, špatné hygienické podmínky a odepírání lékařské péče nebylo ničím výjimečným.²¹

Stanovisko odsunutých Němců k násilnostem, kterých se česká strana dopustila vůči nim v době odsunu, se samozřejmě objevilo v řadě článků. Jeden z prvních, který se ostře postavil proti Československu, byl článek s příznačným názvem *Die Stimme (Hlas)*.²² Požadavek byl jasný. Za nelidské zacházení, kterému byli Němci vystaveni ze strany československých úřadů a občanů, měli být potrestáni ti viníci, kteří stáli v čele celého projektu. Z kontextu článku pak vyplynulo, že za tuto zodpovědnost měl být pohnán před mezinárodní soud prezident Edvard Beneš i s celou československou vládou. Odvolává se na Norimberský soud, který v duchu zločinů proti lidskosti nechal popravit přední činitele Třetí říše, sudetští Němci poukazovali na nelidské zacházení v době odsunu. Ve článku *Mit welchem Recht? (Jakým právem?)* zaznívaly nejzřetelněji hlasy, které opět volaly po spravedlnosti. Byť již byl Beneš po smrti, zodpovědnost za násilnosti, zabavování majetku a vyhánění Němců z pohraničí měli převzít československý lid i stávající vláda.²³ Samotná problematika spravedlivého soudu s lidmi, kteří se podíleli na odsunu Němců z Československa, se čas od času objevovala na stránkách sudetoněmeckých novin. V roce 1965 tomuto byl věnován článek i v *Mein Heimatbote*, který reagoval na zákon vydaný Národním shromážděním v Praze, podle kterého mohly být souzeny válečné zločiny i po dvacetiletém promlčení. Podobná praxe platila také ve Spolkové republice Německo, kde byli souzeni váleční zločinci, kteří působili např. v koncentračních táborech. Autoři článku se však znovu ptají, kdo bude soudit zločiny, které probíhaly v době odsunu, při nichž zemřelo násilnou smrtí na 200 000 Němců. Jako příklad vrcholu nelidského zacházení autoři uvádí pochod smrti z Brna, který se uskutečnil na konci května 1945. Kritika ze strany autorů článků se dotkla také zákona ze dne 8. května 1946, kde si vzali doslovný přepis prvního paragrafu tohoto zákona: Eine Handlung, die in der Zeit von 30. September 1938 bis 28. Oktober 1945 vollbracht wurde und die Beihilfe zum Kampf um die Wiedererlangung der Freiheit der Tschechen und Slowaken zum Ziele hatte oder auf die gerechte Vergeltung für Taten der Okupanten oder deren Helfershelfer abzielte, ist auch dann nicht widerrechtlich, wenn sie sonst laut den geltenden Vorschriften strafbar wäre (čes. Jednání, k němuž došlo v době od 30. září 1938 do 28. října 1945 a jehož účelem bylo přispěti k boji

²¹ *Fünf Jahre unter Sadisten und menslichen Bestien*. *Mein Heimatbote*, 1951, č. 10 (říjen), s. 21–22.

²² *Die Stimme*. *Mein Heimatbote*, 1949, č. 10 (leden), s. 2.

²³ Dr. STRNAD: *Mit welchen Recht?* In: *Mein Heimatbote*, 1949, č. 19 (říjen), s. 1–2.

o znovunabytí svobody Čechů a Slováků nebo které směřovalo ke spravedlivé odplatě za činy okupantů nebo jejich pomahačů, není bezprávné ani tehdy, bylo-li by jinak podle platných předpisů trestné). Hned na první pohled bylo zřejmé, že ze strany československých soudů nebudou viníci za násilnosti vůči německému obyvatelstvu v době odsunu potrestáni.²⁴

Z politického hlediska byla příznačná kritika československé vlády, která iniciovala odsun Němců z pohraničí. Do popředí se dostávala především osoba prezidenta Edvarda Beneše jakožto hlavního architekta celé akce. Mnohdy byla jeho osoba přímo demonizována.²⁵ Sudetští Němci v této souvislosti odmítali politiku Národní fronty, především platnost dekretů prezidenta republiky. Šlo hlavně o ty dekrety, které se přímo dotýkaly jich samotných. Tedy o dekrety č. 12 (konfiskoval a přerozděloval zemědělskou půdu Němců, Maďarů a ostatních nepřátel státu v době války), č. 33 (upravoval státní občanství osobám německé a maďarské národnosti) a č. 108 (konfiskace nepřátelského majetku). Dekrety byly ze strany sudetských Němců označeny za zločin. Benešovi pak byl dále vytýkán jeho odmítavý postoj k těm Němcům, kteří v době války působili v odboji proti nacismu, a mnohdy byli za svou činnost vězněni. I přes protinacistickou aktivitu byli tito Němci po válce zahrnuti do odsunu a navíc jim byl zabaven jejich majetek. Za hlavního viníka byl opět označen Beneš, který ještě v době války sliboval, že se po jejím skončení postará o ty Němce, kteří bojovali proti nacismu.²⁶ Sudetoněmecké noviny tento čin ze strany československých úřadů odůvodňovaly hospodářskou nutností, chyběly totiž kvalifikované pracovní síly. Němci tak měli navázat na předválečnou hospodářskou konjunkturu a oživit tak ekonomickou situaci v pohraničí. V delším výhledu pak měl být položen základ nové generace Němců v pohraničí. Z jejich strany to bylo bráno za jisté zadostiučnění.²⁷ Na jiném místě však redaktoři píší, že postavení odborných pracovníků německé národnosti v československých továrnách není jednoduché. Na jejich bedra byla kladena obrovská zodpovědnost, v případě problému pak byli sankcionováni v podobě nižší mzdy.²⁸ Vedle Beneše byli za odsun viněni i další členové tehdejší československé vlády. Např. v roce 1976 zemřel Zdeněk Fierlinger, někdejší předseda první poválečné vlády. Na stránkách *Mein Heimatbote* se

²⁴ WEGWEISER: *Ein schandvolles tschechisches Gesetz*. *Mein Heimatbote*, 1965, č. 2 (únor), s. 46–47.

²⁵ MORAVICUS: *Der Vorhang geht hoch...* *Mein Heimatbote*, 1958, č. 2 (únor), s. 50–51.

²⁶ REICHENBERG, E. J.: *Die Stimme*. *Mein Heimatbote*, 1949, č. 13 (duben), s. 2.

²⁷ DR. STRNAD: *Zerbröckelt das Unrecht oder wächst ein neues zu?* *Mein Heimatbote*, 1949, č. 17 (srpen), s. 2–3.

²⁸ *Was geschieht in der Heimat!* *Mein Heimatbote*, 1952, č. 4 (duben), s. 28.

v této souvislosti objevil článek, který informoval čtenáře o jeho úmrtí, kde byl označen za jednoho z iniciátorů rozpadu rakousko-uherské monarchie a odsunu Němců z Československa.²⁹

Nelidské zacházení bylo hlavním argumentem, o který sudetští Němci opírali svojí snahu o přenesení celé své záležitosti do úrovně mezinárodního šetření. Článek *Endlich ein Wendepunkt? (Konečně zlom?)*³⁰ informuje své čtenáře o prvním úspěchu na poli mezinárodní politiky. Zasedání tří vojenských okupačních správ rozhodlo, že otázka problému vystěhovalých Němců z Československa, Polska a Maďarska (celkem šlo o 17 000 000 osob) již nemá být záležitostí jich samotných, ale má se stát problémem celého Německa (myšleno bez sovětské okupační zóny). Napříště měli sudetští Němci své záležitosti řešit s okupačními, popřípadě spolkovými, vládami. Jedním z mluvčích byla také katolická církev, která vyslovila požadavek na zlepšení životních podmínek uprchlíků na území Německa.

V rámci této politické linie navázali odsunutí Němci kontakty s gen. Lvem Prchalou. Ten již od samého počátku odsuzoval politiku Beneše a jeho vlády, stejně jako odsun všech Němců z Československa. Dle sdělení novin *Mein Heimatbote* se Prchala postavil proti odsunu ve svém článku pro *Europa-Kurier* z 3. července 1949 s názvem *Ist die Aussiedlung der Sudetendeutschen zu rechtfertigen? (Je odsun Němců ospravedlnitelný?)*. Protestní nota byla zaslána i americkému prezidentovi Harrymu S. Trumanovi, kde odsunutí Němci z Československa, Polska a Maďarska označili rozhodnutí Postupimské konference jako zločin proti zásadám Atlantické charty. Právě Postupim byla počátkem jejich tragédie.³¹

Samotná otázka odsunu Němců rozdělovala i československý zahraniční exil. Článek *Darstellung des gegenwärtigen tschechischen Exils (Prezentace současného českého exilu)*³² se touto otázkou zabývá. Podle jeho sdělení Rada svobodného Československa, vedená poválečným místopředsedou vlády (někdejším primátorem Prahy) Petrem Zenklem, se držela politické linie E. Beneše, a tudíž jednoznačně stála za odsunem Němců z Československa. Na druhé straně gen. Lev Prchala hájil dodržování lidských práv, která však nebyla v době odsunu ze strany československých úřadů a ani samotných československých občanů dodržována. Rozdíly panovaly také v postoji

²⁹ H. K.: *Notizen aus der Tschechoslowakei*. *Mein Heimatbote*, 1976, č. 7–8 (červenec–srpen), s. 289.

³⁰ BENESCH, F.: *Endlich ein Wendepunkt?* *Mein Heimatbote*, 1949, č. 18 (září), s. 1–2.

³¹ PLUTZ: *Ein Schreiben an Präsident Truman*. *Mein Heimatbote*, 1950, č. 28 (červenec), s. 1–2.

³² *Darstellung des gegenwärtigen tschechischen Exils*. *Mein Heimatbote*, 1963, č. 9 (září), s. 347–348.

v otázce slovenského sebeurčení. V otázce boje proti komunismu pak byl československý exil jednotný. Samotný gen. Prchala byl v sudetoněmeckých kruzích uznávanou politickou osobností, která se odmítavě stavěla proti odsunu Němců z ČSR a jako jediný se nebránil vzájemným diskuzím se sudetoněmeckými exulanty. Svědčí o tom úvodní věta ve zprávě o jeho úmrtí: Am 11. Juni 1963 ist der tschechische Präsident des Sudetendeutsch-Tschechischen Förderativausschusses und Vorsitzender des Tschechischen Nationalausschusses in London, Armeegeneral und Minister a. D. Lev Prchala, im Landeskrankenhaus in Feldbach in Österreich im 71. Lebensjahr plötzlich verstorben (čes. 11. června 1963 český prezident Sudetoněmecko-českého federálního výboru a předseda Českého národního výboru v Londýně, armádní generál a ministr v důchodě Lev Prchala, ve státní nemocnici ve Felbachu v Rakousku nečekaně zemřel v 71 letech). Byl označen za opravdového českého bojovníka za sudetoněmeckou věc.³³

Samotná otázka odsunu Němců z pohraničí byla stále opakovaným tématem na stránkách sudetoněmeckých novin. Vysídlení německého obyvatelstva přineslo československému pohraničí úpadek. Mnohé osady zcela zpusťly, pole zůstala ležet ladem a v továrnách pracovalo velmi málo dělníků. Hospodářské obnově nepomohlo ani drancování německého majetku ze strany československých obyvatel. Ti se sice finančně obohatili, z ekonomického hlediska však pohraničí velmi utrpělo.³⁴ V článku *Was uns alle interessiert! (Co vše nás zajímá!)* se pisatel pouští do činnosti Antonína Novotného, člena komunistické strany na severní Moravě a poválečného okresního předsedy národního výboru v Šumperku, který v době války vedl na Šumpersku partyzánskou skupinu, která zapalovala zemědělské objekty, ničila železniční komunikace a měla na svědomí několik lidských životů. V době odsunu Němců z okresu Šumperk se Novotný aktivně podílel na zabavování jejich majetku, čímž přišel k nemalému jmění. Díky těmto jeho aktivitám byl nakonec v tichosti stažen z politického života a o jeho zločinecké činnosti se nemluvilo. Důležité je ještě dodat, že se nejedná o Antonína Novotného, prvního tajemníka KSČ a pozdějšího prezidenta ČSR/ČSSR.³⁵ Sumárně bylo z okresu Šumperk vysídleno ve 47 transportech na 49 869 lidí.

Transporty směřovaly do Hesenska (24 transportů s 27 741 osobami), Bavorska (17 transportů se 14 907 lidmi) a Baden-Württenbergska (šest transportů se 7 221 osobami). Do Německa bylo také odesláno na 13 000 vojáků

³³ Lev Prchala †. Mein Heimatbote, 1963, č. 9 (září), s. 348–349.

³⁴ Dr. STRNAD: *Das Unrecht von 1945 drängt in die grosse Politik*. Mein Heimatbote, 1956, č. 3 (březen), s. 99.

³⁵ P.: *Was und alle interessiert!* Mein Heimatbote, 1954, č. 3 (březen), s. 43–44.

ze zajištění. První transport s 1 200 osobami vyjel 12. února 1946 ze Šumperka a směřoval do Marburg Lahn v Hesensku. Poslední transport pak vyjel ze Šumperka 28. října 1946 (s 1207 osobami), který směřoval do Švábského Gmündu v Baden-Württembergsku. Transporty směřovaly do různých měst americké okupační zóny, např. do Mnichova, Řezna, Ingolstadtu, Řezna, Augsburgu, Aalenu či Resenheimu. Němci si směli vzít s sebou devadesátikilogramová zavazadla a peněžní hotovost v hodnotě 500 marek.³⁶ Redaktoři novin neopomněli při každé příležitosti připomenout tragické události z let odsunu. Jasným příkladem jsou série článků z roku 1976, vyšlé při příležitosti třicetiletého výročí, které mapují historii odsunu Němců z okresu Šumperk. Nechyběly ani pohledy na současné politické rozepře, které se vedly ohledně otázek odsunu.³⁷

Některé články (spíše sporadicky se vyskytující) se věnovaly celkové historii osudu Němců ve východních částech Evropy. V této souvislosti je velmi zajímavý článek s názvem *Völkerwanderung ohne Beispiel (Bezprecedentní stěhování národů)* z roku 1985, který vyšel při příležitosti čtyřicátého výročí ukončení druhé světové války. Kromě všeobecně známých historických událostí článek obsahuje také statistické údaje o počtech Němců v různých státech východní Evropy. Číselné údaje vycházely z předválečných dat, konkrétně z roku 1938. V tomto roce žilo ve východním Prusku na 2 382 000 Němců, ve východním Pomořansku 1 822 000, ve východním Braniborsku (východně od Odry) 614 000, ve Slezsku 4 469 000, v Československu 3 493 000, v pobaltských státech a v regionu Memel 240 000, v Gdaňsku 373 000, v Polsku 1 293 000, v Maďarsku 601 000, v Jugoslávii 509 000, v Rumunsku 785 000 a v Sovětském svazu 1 600 000 Němců. Ztráty na životech Němců v prvních poválečných letech pak byly dle sdělení článku velmi vysoké. Ve východním Braniborsku zemřelo cca. 35% obyvatel z původního počtu z předválečných let. V Jugoslávii to bylo asi 25%, ve východních Pomořanech více než 20%, v Gdaňsku taktéž 20%, 14% ve Východním Prusku a 10% ve Slezsku. Sudetských Němců bylo usmrceno 211 000, což představovalo 6,68% mrtvých a pohřešovaných. Celkem se ztráty na životech během vyhnání Němců z východní Evropy vyšplhaly ke 2 382 000. Po konci velké migrace Němců z východu bylo při sčítání z roku 1950 zjištěno, že se v NSR nacházelo na 7 800 000 vysídlenců, na území NDR kolem 3 600 000 a v Rakousku cca. 400 000, celkem tedy téměř 12 milionů vysídlených Němců. V západních

³⁶ *Die Vertreibung aus der Heimat*. Mein Heimatbote, 1967, č. 3 (březen), s. 103.

³⁷ *Was vor dreißig Jahren geschah. Historisches und statistisches Material über die Vertreibung der Sudetendeutschen*. Mein Heimatbote, 1976, č. 3 (březen), s. 95–98. *Was vor dreißig Jahren geschah. Historisches und statistisches Material über die Vertreibung der Sudetendeutschen*. Mein Heimatbote, 1976, č. 5 (květen), s. 192–193.

okupačních zónách se vysídlení soustřeďovali především do Šlesvicka-Holštýnska, Severního Saska a Severního Vestfálska, Sudetští Němci pak byli deportováni do americké okupační zóny do Bavorska, Hesenska a Badenska-Württemberska.³⁸ Zájem redakce listu *Mein Heimatbote* o zmapování historie odsunu Němců ze Šumperska byl poměrně veliký. Dokonce vyzývala své čtenáře, aby zasílali různé informace o průběhu odsunu (data odjezdu transportů ze sběrných táborů, zacházení ze strany českých úředníků, nálada lidí aj.). Cílem bylo zjistit, jakým způsobem celá akce probíhala a jaké bylo rozptýlení odsunutých Němců z okresu na území Německa.³⁹ Veliký význam byl také kladen na pořádání sjezdů, kde se stesk a touha po návratu do vlasti projevovaly snad nejvíce. Hlavním významem těchto akcí však bylo, aby mládež nezapomněla na svůj domov a nepřestala v budoucnu usilovat o svůj návrat.⁴⁰ Na *Kreis-Treffen* (okresních sjezdech) se vedle kulturních představení (koncerty, vystoupení pěveckých a tanečních sborů atd.) konaly i oficiální akce. Na těchto shromážděních si přítomní připomínali dny svého nuceného odchodu z československého pohraničí. V projevech přítomných členů *landsmanšaftu* zazněl vedle stesku nad odchodem také požadavek na možnost vrátit se zpět do svého domova. Nutnost vzájemné pomoci pak byla samozřejmostí.⁴¹ Faktem také bylo, že sudetští Němci na sjezdech prokazovali svůj vztah k novému domovu, který získali ve spolkových zemích západního Německa. Museli se smířit s faktem, že v dohledné době se jejich návrat zpět do domovského pohraničí neuskuteční.

Tento fakt byl např. zřejmý při předávání partnerského listu mezi starostou německého města Bad Hersfeld Ottou Jansenem a bývalým posledním německým starostou města Šumperka Hansem Kaulichem v neděli 8. srpna 1954 v rozvalinách kláštera v Bad Hersfeldu. Starosta Otto Jansen na úvod svého projevu srdečně přivítal nové německé spoluobčany ze Šumperku, kteří zaujímali čestné místo mezi obyvateli města. Příslib pomoci města a občanů Bad Hersfeld uprchlíkům z československého pohraničního okresu nebyl pouhou prázdnou frází. Dle slov O. Jansena měla být podpora nejenom psychická, ale také i finanční. Pomoc byla příslibena tak dlouho, dokud jí bude zapotřebí. Město Bad Hersfeld i se svými obyvateli pak bude stát tak dlouho při sudetských Němcích, dokud jim nebude umožněn jejich návrat do staré

³⁸ SCHLAU, W.: *Völkerwanderung ohne Beispiel*. *Mein Heimatbote*, 1985, č. 3 (březen), s. 106–108.

³⁹ DR. HASLER: *Zur Chronik der Aussiedlung der Deutschen aus dem Kreis Mährisch-Schönberg*. *Mein Heimatbote*, 1950, č. 29 (srpen), s. 11–12.

⁴⁰ K. K.: *Haben Heimattreffen und Grenztreffen überhaupt einen Wert?* *Mein Heimatbote*, 1951, č. 9 (září), s. 2–3.

⁴¹ H. R.: *Kreis-Treffen M.-Schönberg in Ludwigsburg am 11. und 12. August 1951*. *Mein Heimatbote*, 1951, č. 10 (říjen), s. 16–20.

vlasti.⁴² Při svém projevu Hans Kaulich navázal na slova svého předchůdce a poděkoval starostovi hesenského města za velmi vlídné přijetí a za pomoc, kterou odsunutým Němcům město poskytlo v prvních letech po jejich příchodu do Německa. Zároveň si také posteskl nad ztrátou své staré domoviny a projevil obavy nad budoucností, která dle jeho slov neměla být ku prospěchu jeho rodného kraje. Zároveň také ujistil přítomné, že jakmile přijde čas návratu vyhnaných Němců zpět do jejich domova, pomoc, kterou jim poskytl občané města Bad Hersfeld, jim plně vynahradí.⁴³ Vedle okresních sjezdů byly také pořádány výstavy, které měly připomínat někdejší historii a kulturní sounáležitost odsunutých Němců s rodným krajem. Vedle dobových fotografií byla vystavována také umělecká díla místních rodáků (obrazy či sochy). Za zmínku stojí výstava z let 1979–1980, která proběhla ve městě Bad Hersfeld v Hesensku v Německu. Z popudu Sudetoněmeckého archivu zde byl otevřen Haus Mährisch-Schönberg (Dům Šumperk), který dokonce navštívil Otto von Habsburg, jehož slova vyjadřovala uznání nad odvedenou prací.⁴⁴

3. Prožitky tehdejší současnosti

Zprávy o dění v Československu se dostávaly do redakce Mein Heimatbote různými cestami. Pro čtyřicátá a padesátá léta bylo příznačné, že se čtenáři o situaci ve své domovině dovídali především z dopisů těch Němců, kteří nebyli zahrnuti do odsunu a zůstali tak v Československu. Na druhou stranu tento způsob sběru informací přinášel některá úskalí. Dopisy odesílané z NSR do ČSR byly podrobovány kontrole a cenzuře ze strany úřadů. Pokud se na stránkách dopisu objevovaly informace neslučující se s politikou československého státu nebo se pisatel přímo dotazoval na situaci v Československu, mohl být příjemce vyšetřován. Redakce novin proto vyzývala, aby se odesílatelé nepokoušeli své rodinné příslušníky a známé žijící v Československu dotazovat na choulostivé záležitosti, které by mohly příjemce takových dopisů přivést do problémů. Především byly kladeny na zřetel mezinárodněpolitické dopady, kdy československá propaganda nesměla získat záminku, ze které by NSR napadla ze špionáže.⁴⁵

⁴² Bayerisches Hauptstaatsarchiv, fond Sudetendeutsch Archiv, Heimatberichte, 707; I. 1–2.

⁴³ Bayerisches Hauptstaatsarchiv, fond Sudetendeutsch Archiv, Heimatberichte, 708; I. 1–3.

⁴⁴ OTTE: *Mitteilungen der Kulturstelle*. Mein Heimatbote, 1980, č. 3 (březen), s. 99–100.

⁴⁵ *Wir erhielten von einem in der CSR heute noch lebenden Landsmann eine Mitteilung*. Mein Heimatbote, 1958, č. 2 (únor), s. 4.

Pohled na politickou situaci v Československu se těšil zájmu odsunutých Němců a to především po roce 1948, kdy se k moci dostali komunisté. Změnou režimu dostal jejich pohled na Československo zcela jinou dimenzi. Československá politická orientace na Moskvu byla z jejich pohledu velmi špatným krokem v poválečném vývoji ČSR. Problém také viděli v tom, že se proti novému režimu ne vytvořila žádná velká opozice, která by účinně hájila demokratické zásady proti komunistům. Navíc dříve zahraniční politika Československa dle potřeby lavírovala mezi západem a východem. Pokud se prozápadní politika zdála být nevýhodná, Praha se obrátila na východ. Jak se pak ukázalo, obavy sudetských Němců z toho, aby Československo ještě našlo cestu na Západ, byly oprávněné.

Z toho důvodu byla ČSR považována za nespolehlivého spojence demokratického západu.⁴⁶ Od 60. let docházelo k pozvolnému sbližování Československa s NSR. K oteplení v oblasti sudetoněmecko-československých vztahů přispěla také práce *Deutsche Gesellschaft zur Förderung der kulturellen und menschlichen Beziehungen zur CSSR (Německá společnost pro podporu kulturních a mezilidských vztahů s ČSSR)*, která iniciovala od roku 1967 rozhovory o možnostech cestování československých občanů žijících v pohraničí do NSR. Myšleni byli, samozřejmě, ti občané německé národnosti, kteří nebyli odsunuti do Německa a zůstali tak doma v pohraničí. Tato jednání probíhala za účasti zástupce československé obchodní mise Václava Hrubého ve Frankfurtu nad Mohanem. Celá záležitost byla plánována tak, že na základě pozvání ze strany rodinných příslušníků z Německa měly československé úřady vydávat povolení k jejich výjezdu do NSR. Jak se československá strana k dané záležitosti vyjádřila, se již z článku nedovídáme.⁴⁷

Kladení důrazu na zachování míru se odrážel v téměř všech novinových článcích v *Mein Heimatbote*. Vedle zpráv o zhoršující se mezinárodní politice, která mohla ohrožovat mír ve světě (např. vypjatá politická situace na počátku šedesátých let nebo zhoršující se sovětsko-čínské vztahy ve druhé polovině šedesátých let) se objevovaly články, které informovaly své čtenáře o možnostech zlepšení vztahů mezi Československem a NSR. Sudetští Němci v tomto aktu viděli základ konce svého boje za sebeurčení. Alespoň takto optimisticky se redaktoři novin vyjadřovali při vánočním přání z roku 1967.⁴⁸ Ve skutečnosti však celá záležitost nabrala úplně jiný směr. Pod dojmem re-

⁴⁶ REICHENBERG, E. J.: *Die Stimme*. Mein Heimatbote, 1949, č. 13 (duben), s. 3–4.

⁴⁷ *Deutsch-Tschechoslowakische Gesellschaft in Frankfurt/M. gegründet*. Mein Heimatbote, 1967, č. 1 (leden), s. 10.

⁴⁸ SCHOTZ, R. – KAULICH, H.: *Weihnacht 1967 und Neujahr 1968*. Mein Heimatbote, 1967, č. 12 (prosince), s. 494.

formního hnutí a uvolnění politické situace v Československu a vyhlášení roku 1968 rokem lidských práv (Organizací spojených národů) iniciovali odsunutí Němci z Československa petici za sebeurčení a práva pro německé menšiny, žijící na území ČSSR. Požadavky byly následující: umožnit Němcům, žijícím v ČSSR, aby se v případě svého vlastního rozhodnutí mohli svobodně přihlásit k německé národnosti. Německým dětem měla být umožněna výuka v němčině, při přípravě na profesionální život pak neměli být omezováni ve svém rozhodování. Možnost svobodného odchodu z Československa bez případných majetkových či finančních sankcí. A poslední, možnost slučování rodin.⁴⁹ Vzhledem k vnitropolitické situaci, které panovala v Československu v létě 1968, je jasné, že reformní komunistická garnitura v čele s generálním tajemníkem A. Dubčekem se danou problematikou zabývat prostě nemohla. I přes vzájemné sblížování mezi ČSSR a NSR a měnícího se pohledu sudetských Němců na politickou situaci v Československu na stránkách novin, se čas od času objevily články s nacionalistickým podtextem, typické pro padesátá léta. Příkladem může být článek *Jugendbewegung in der Tschechoslowakei (Mládežnické hnutí v Československu)* z roku 1968, který informuje o vzájemných stycích mezi českými a sudetoněmeckými mládežnickými organizacemi. Dle názoru autorů by se neměli němečtí mládežníci bát vyjádřit svůj názor k problematickým otázkám česko-německých vztahů, především pak k otázkám kulturního přínosu německého národa pro Čechy. Samotné hlavní město Praha vděčí za mnohé své velkolepé a nádherné památky právě německým architektům či císařům. Své názory by měli také říci o násilném odsunu téměř tří milionů Němců z Československa a o bezpráví a útlaču, kterému byli v době odsunu vystaveni.⁵⁰ Se změnou politické situace v Československu v srpnu 1968 se změnila také struktura novinových článků *Mein Heimatbote*, ze kterých byla opět cítit kritika poměrů v ČSSR. *Tschechischer Nationalismus wie einst (Český nacionalismus jako dříve)* píše o postojích československých politiků (konkrétně Josefa Smrkovského) k otázce Němců. Na vzpomínkové akci při příležitosti vyhlazení Lidic a Ležáků J. Smrkovský ve svém projevu zdůraznil vinu Němců, kteří masakr způsobili. Dále také připomněl tragédii Mnichova 1938 a padlé Čechy a Slováky během druhé světové války, kterou rozpoutalo Německo. Autoři článku se však ohrazují a poukazují na zvěrstva, kterých se Češi dopouštěli na odsunutém německém obyvatelstvu a za která nebyli nikdy potrestáni. Tento kritický postoj české

⁴⁹ *Petition*. *Mein Heimatbote*, 1968, č. 5 (květen), s. 195.

⁵⁰ *Jugendbewegung in der Tschechoslowakei*. *Mein Heimatbote*, 1968, č. 9 (září), s. 360–361.

strany redaktoři odůvodnili vnitropolitickou změnou v ČSSR po srpnu 1968, která musela být poplatná sovětské propagandě.⁵¹

Díky novému posrpnovému vývoji v ČSSR bylo zapotřebí budovat nové vztahy s NSR na takových základech, které respektovaly novou vnitropolitickou situaci v Československu. Jednání mezi oběma zeměmi byla obnovena na počátku sedmdesátých let. V této souvislosti sudetští Němci neopomenuli vystoupit se svými, již několikrát koncipovanými, požadavky. Vedle žádosti na lepší spolupráci mezi Bonnem a Prahou, dodržováním uzavřených smluv či spolupráci v různých oblastech činnosti (obchod, kultura aj.), požadovali především uznání svého sebeurčení. Práva národů a etnických skupin, zajištění ekonomické a kulturní vyspělosti, společenské postavení a dodržování lidských práv a svobod pro ty Němce, kteří žili v Československu. Sudetští Němci žádali, aby tato jejich stanoviska tlumočila NSR československé straně při jejich vzájemných rozhovorech. Oprávněnost svých požadavků na sebeurčení opírali o mezinárodně platné úmluvy o ochraně lidských práv. Sudetští Němci si samozřejmě uvědomovali, jaké trauma způsobila Mnichovská dohoda československé politice, stejný důsledek má pro osud jich samotných postupimská konference. Odbouráním těchto dvou překážek by pak znamenalo snazší pole působnosti pro lepší vzájemné dohody mezi ČSSR a NSR.⁵² O složitostech jednání mezi oběma stranami se Němci mohli dočíst na stránkách *Mein Heimatbote*. Článek s názvem *Zum Briefwechsel Strougal – Brandt (Ke korespondenci Štrougal – Brandt)* informuje o reakci sudetských Němců na překážky, které ohrožovaly jejich dosavadní snažení. Opětovně žádali svá práva, která získali po připojení Sudet ke Třetí říši, dále pak návrat do své vlasti a náhrady za majetek, který ztratili v letech odsunu. To vše považovali za základ svých lidských práv. Dle názoru redakce novin Spolková republika směla navrhnout řešení těchto pretenzí, protože neměla vůči Československu žádných územních požadavků.⁵³ Bonn však tyto otázky s Prahou odmítal řešit, protože bylo jasné, že sebeurčení sudetských Němců je pro českou stranu velmi ožehavým tématem, které odmítala do jednání zahrnout. Na pořadu byla především anulace Mnichovské dohody ze strany NSR. Tento záměr však sudetští Němci striktně odmítali. V Mnichovské dohodě totiž viděli ukončení jejich podřadného postavení v Československé republice a připojením Sudet k Německu tak získali zpět svá práva na sebeurčení, která pozbyli

⁵¹ KERN, K.: *Tschechischer Nationalismus wie einst*. *Mein Heimatbote*, 1969, č. 9 (září), s. 358–359.

⁵² *Der Sudetendeutsche Rat und die Sudetendeutsche Landsmannschaft zu den Verhandlungen der Bundesrepublik mit der CSSR*. *Mein Heimatbote*, 1971, č. 10 (říjen), s. 398–400.

⁵³ *Zum Briefwechsel Strougal – Brandt*. *Mein Heimatbote*, 1973, č. 1 (leden), s. 8.

vznikem republiky v roce 1918. Takové anulování dohody ze strany Bonnu by přineslo dvě konkrétní nebezpečí. Za prvé československá strana by mohla požadovat náhradu škody, která by šla do astronomických částek. Za druhé pak samotný fakt zrušení Mnichovské dohody ze strany NSR sudetské Němce přímo děsil. Jejich dosavadní usilovná práce v oblasti prosazení svých požadavků by pozbyla veškerých právních hodnot.⁵⁴ Samotná problematika Mnichovské dohody se pak čas od času opět objevila na stránkách novin a v podstatě zde byly opakovaně řešeny tytéž názory a požadavky.⁵⁵

Je přirozené, že za takto vyhocených okolností opět vypluly na povrch staré rozepře mezi sudetskými Němci a Československem. V první řadě šlo opět o zabavený majetek Němců z dob odsunu. Na jaře 1948 byla ustanovena komise, která měla na základě dostupných materiálů zhodnotit výši sudetských aktiv, o které po roce 1945 nedobrovolně přišli. Materiály k tomuto účelu byly použity nejdříve ze sudetoněmeckého archivu, poté z dostupných informací ze Statistického úřadu v Praze. Výše hodnoty sudetoněmeckého majetku byla v průběhu let neustále měněna a upřesňována. Podle střízlivých odhadů činil tento majetek v roce 1945 téměř 64 miliard marek. V následujících letech pak byla tato částka upřesňována, takže dle odhadů komise v roce 1956 hodnota majetku sudetských Němců činila přes 112 miliard marek. Dle názoru autorů článku by měla československá strana tyto ztráty zpětně uhradit.⁵⁶ Nutno podotknout, že sudetští Němci obdrželi náhradu za ztracený majetek od Spolkové republiky Německo, sudetští Němci žijící v NDR až po znovusjednocení Německa. Bylo jasné, že své požadavky sudetští Němci vůči ČSSR prostřednictvím Bonnu neprosadí. Vláda NSR nechtěla zbytečně čerpat vody vzájemných vztahů s československou stranou. Proto sudetští Němci zvolili jinou taktiku. Vyřešit své pretenze se rozhodli na půdě OSN, kam také zaslali petici. Své právo na sebeurčení opírali o mezinárodní konvence o lidských právech, jejichž garantem byla právě OSN. Samotný odsun v letech 1945 až 1947, anebo násilné věznění Němců ve věznicích, pracovních táborech či v uranových dolech v ČSR po roce 1945, považovali sudetští Němci za hrubé porušení lidských práv. Československé finanční odškodnění mělo být tedy realizováno i vzhledem k tomuto aspektu. Úplné znění petice bylo pak zveřejněno na stránkách novin.⁵⁷

⁵⁴ NITSCHÉ, A.: *Münchener Abkommen ungültig und rechtswidrig?* Mein Heimatbote, 1973, č. 5 (květen), s. 201.

⁵⁵ Např.: BÖHM, F.: *Der Vertrag mit Prag – und was nun?* Mein Heimatbote, 1973, č. 10 (říjen), s. 160–120.

⁵⁶ *Das Volksvermögen der Sudetendeutschen.* Mein Heimatbote, 1975, č. 9 (září), s. 350–351.

⁵⁷ *Petition an die Vereinten Nationen.* Mein Heimatbote, 1975, č. 9 (září), s. 359.

Je přirozené, že se proti neustále se ozývajícím požadavkům sudetských Němců postavila československá vláda, která protestovala u spolkové vlády Rakouska proti pořádání sudetoněmeckého krajaňského dne, který byl plánován na léto 1977 do Vídně. Praha byla zásadně proti některým názorům sudetských Němců, které svým obsahem výrazně měnily skutečnou podstatu problému existence Němců v Československu před rokem 1945.

V podstatě lze říci, že se opět vynořoval na povrch nacionalismus, typický pro novinové články z konce čtyřicátých a celých padesátých let.⁵⁸ V roce 1984 přinesl *Mein Heimatbote* zajímavou zprávu o praktikách československých úřadů ve vydávání vstupních víz do ČSSR pro sudetské Němce, kteří museli vydat dobrovolné a čestné prohlášení, ve kterém museli doznat, že Československo v roce 1946 opustili dobrovolně. Celá záležitost nakonec nabrala politický podtext, kdy spolkový ministr v Bonnu protestoval proti takovým praktikám na československém konzulátu.⁵⁹ Je příznačné, že se mezi sudetskými Němci zvedla vlna odporu proti chování československé strany. Za cenu ponížení v podobě prohlášení, kterým měli de facto souhlasit se správností odsunu, se raději rozhodli do ČSSR necestovat.⁶⁰

Kromě politické situace se redakce zajímala také o záležitosti běžného života a životní úrovně obyvatelstva v poúnorovém Československu. Postavení dělníků v továrnách je dle názoru článku *Was geschieht in der Heimat!* (*Co se děje doma!*) velmi nerovné. Dobře pracující zaměstnanci podniků požívají četných výhod v podobě přidělových lístků na obuv, domácí spotřebiče nebo na zboží, které bylo jinak velmi těžko dostupné či výhod v pojistném, na druhou stranu špatně pracující dělníci byli sankciovaní, kdy jim byly z platu strhávány peníze.⁶¹ Potraviny a jiné produkty běžného života pak byly vázány na přidělový systém. Rozdíly v cenách na přidělovém lístku oproti volnému trhu byly velmi markantní. Tak např. cena kilogramu hovězího masa na lístek činila 40 Kčs, volně až 200 Kčs a kilogram vepřového masa na lístek stál 65 Kčs, volně 250 až 280 Kčs. Ceny dalších produktů před měnovou reformou 1953 byly rovněž velmi vysoké. Kilogram špeku bylo možné zakoupit na volném trhu za 500 Kčs, cukru pak za 140 Kčs. Kilogram chleba na lístek stál 16 Kčs, volně až 32 Kčs, jeden pár pracovních bot na lístek stál 750 Kčs, volně až 1800 Kčs. Měsíční plat ženy se pohyboval mezi 3000 a 3800 Kčs.

⁵⁸ HOBINKA, E.: *Unbegründeter Protest der Prager Regierung*. *Mein Heimatbote*, 1977, č. 2 (únor), s. 46–47.

⁵⁹ A. R.: *Neue Visa-Affäre!* *Mein Heimatbote*, 1984, č. 5 (květen), s. 1.

⁶⁰ K. H.: *Visa-Schikanen bei der Einreise Sudetendeutscher in die CSSR*. *Mein Heimatbote*, 1984, č. 6 (červen), s. 255.

⁶¹ *Was geschieht in der Heimat!* *Mein Heimatbote*, 1952, č. 4 (duben), s. 28.

Senioři, nemocní a lidé práce neschopní pak dostávali na přidělových lístcích méně tuku, masa, cukru a margarínu.⁶² Navíc životní úroveň československých obyvatel byla v první polovině 50. let velmi nízká. Zavedení nových maloobchodních cen tak bylo bráno za nový krok na cestě k lepšímu blaho-bytu v ČSR.

Těchto změn si samozřejmě všímali i redaktoři Mein Heimatbot. Jak sami píší v jednom ze svých článků, ceny některých potravin zůstaly nicméně stejné. Šlo především o maso, slaninu, sádlo či alkohol. Tak např. kilogram vepřového masa stál 28 Kčs nebo sádla 36 Kčs. Naproti tomu ceny některých běžných potravin doznaly snížení. Cena jednoho kilogramu chleba byla oproti 2,80 Kčs snížena na 2,60 Kčs, kilogramu cukru z 12 na 11 Kčs, kilogramu kávy z 300 na 240 Kčs nebo jednoho litru mléka z 2,40 na 2 Kčs. Větší snížení cen zaznamenaly také textilie. Také ceny spotřebičů se výrazně snížily. Např. ledničku bylo možné koupit za 3250 Kčs (dříve za 4200 Kčs). Dále si článek všímal porovnání platů horníků s některými dalšími obory. Měsíční příjem horníka byl v rozmezí 5000–7000 Kčs. Plat generálního ředitele Vítkovických železáren činil více jak 6000 Kčs, důlního ředitele mezi 3000 až 4000 Kčs, provozního inženýra 2000 Kčs nebo úředníka v rozmezí 1000–1800 Kčs. Navíc rodiny horníků žily v bytech 2 nebo 3 + kk zařízení- ných většinou pračkou a lednicí. Tyto výhody horníků byly však vykoupěny na úkor jejich zdravotního stavu, kdy nejčastější diagnózou byly plicní ne- moci. Stavební činnost v oblasti ostravského těžebního revíru a v Opavě pak byla vysoká. Především se navyšovaly ubytovací kapacity pro horníky a děl- níky továren, stavěly se nemocnice a zubní kliniky, naproti tomu panoval nedostatek léků a lékařských zařízení.⁶³

Životní úroveň pracujících v ČSR se autoři článků novin Mein Heimat- bote snažili svým čtenářům přiblížit názornými příklady. Článek s názvem *Das Lebensniveau in der CSR und der freien Welt* (Životní úroveň v ČSR a svo- bodném světě) srovnává úroveň dělníků západních zemí s Československem. Vezmeme-li v úvahu, že konec čtyřicátých a počátek padesátých let se česko- slovenské hospodářství nalézalo v hluboké krizi,⁶⁴ je nutné dodat, že takové srovnání se západním světem bylo velmi nevyrovnané. Pro příklad uvádíme tabulku, která uvádí, jakou dobu musel dělník z vybraných států odpracovat, aby si vydělal na chléb, brambory nebo máslo:

⁶² RLY, H.: *Aus der Heimat wird berichtet*. Mein Heimatbote, 1953, č. 2 (únor), s. 18.

⁶³ *Ein Tatsachenbericht aus der CSR*. Mein Heimatbote, 1954, č. 6 (červen), s. 37–38.

⁶⁴ Viz o hospodářské situaci Československa v letech prvního pětiletého plánu v publikaci JIRÁSEK, Z.: „Ocelová koncepce“ hospodářství českých zemí 1947–1953. Opava 2014.

	1 kg chleba	12 vajec	1 kg brambor	1 kg másla	1 kg masa	1 pár bot	Oblek	Jízdní kolo
Anglie	17 min	43 min	9 min	2 hod	2,30 hod	12 hod	35 hod	60 hod
Francie	15 min	1,30 hod	6 min	3,30 hod	4,30 hod	15 hod	90 hod	75 hod
Švédsko	14 min	30 min	4 min	1,15 hod	1,10 hod	8 hod	30 hod	58 hod
Švýcarsko	20 min	1 hod	7 min	3,30 hod	2,15 hod	15 hod	50 hod	70 hod
SRN	24 min	1 hod	10 min	3,20 hod	4 hod	18 hod	100hod	65 hod
USA	14 min	22 min	3 min	1 hod	1,20 hod	6 hod	30 hod	30 hod
ČSR	54 min	4,11 hod	17 min	16,51 hod	10,16 hod	56 hod	128 hod	200 hod

Dělník z Anglie si mohl pořídit automobil značky Ford v hodnotě 510 liber (10 506 Kčs) za 2 914 odpracovaných hodin. Automobil Citroen si francouzský pracovník mohl pořídit za 290 000 franků (6050 Kčs) a musel by při tom odpracovat 1450 hodin. Americký Chevrolet za 2000 dolarů (14 000 Kčs) si dělník v USA mohl dovolit za 1334 odpracovaných hodin. Západoněmecký dělník za 2138 odpracovaných hodin si mohl pořídit Volkswagen za 3850 marek, za 3334 odpracovaných hodin pak automobil značky Opel v hodnotě 6000 marek. A co v Československu? Zde si dělník mohl pořídit vozidlo značky Škoda 1200 za 30 000 Kčs, ale musel by při tom odpracovat 10 000 hodin. Navíc cena automobilu Škoda byla vysoká. Za stejný obnos by bylo možné nakoupit pět Citroenů, čtyři Volkswageny, tři anglické Fordy či stejný počet automobilů Opel a dva vozy značky Chevrolet. Článek tedy ukazuje, jaké propastné rozdíly panovaly v československém hospodářství.⁶⁵ Na tomto místě je nutno podotknout, že při detailnějším náhledu došlo k uvedení chybných statistických údajů. Ve článku *Aus der alten Heimat* z roku 1957⁶⁶ se dočítáme o dalších příkladech drahoty československých produktů. Tak např. kilogram rýže stál 14 Kčs, což byly v přepočtu dva americké dolary. Kilogram sádla stál 42 Kčs, kilogram kávy třetí jakosti 147 Kčs, kilogram kolumbijské kávy až 252 Kčs, kilogram margarínu 21 Kčs a kilogram čokolády 119 Kčs. Stejně drahé byly také průmyslové výrobky. Např. metr tkaniny stál 49 Kčs nebo pánské jízdní kolo pak stálo 560 Kčs. Navíc dle sdělení článku republika trpěla nedostatkem některých surovin. Např. z Kanady bylo dove-

⁶⁵ OLBRICH, A.: *Das Lebensniveau in der CSR und der freien Welt*. Mein Heimatbote, 1955, č. 3 (březen), str. 32.

⁶⁶ P.: *Aus der alten Heimat*. Mein Heimatbote, 1957, č. 1 (leden), s. 36.

zeno na 300 000 tun obilí a ČSR s ní uzavřela obchodní dohodu. NSR pak v roce 1956 poskytla Československu 950 000 tun černého a hnědého uhlí a koksu. Navíc v Praze byly tištěny německé knihy pro export do západního Německa. Další těžkosti československému hospodářství působily nevýhodné obchodní transakce. Např. pod cenou byly prodávány zbraně na Dálný východ, do Egypta, Sýrie či Afghánistánu. Na druhou stranu české automobilové závody zaznamenaly jisté úspěchy na mezinárodních trzích. Především šlo o Škodu a Tatra.⁶⁷ Z dopisů svých krajanů z pohraničí se redakce novin dovídala o nejrůznějších regulacích cen potravin a výrobků spotřebního zboží. Např. snížení cen z prosince 1956 se týkalo luštěnin, tuků, rýže či masa, másla ale nikoliv. Článek uvádí i ceny některých potravin. Kilogram rozeinek stál 40 Kčs, datlí 30 Kčs, rýže 7,20 Kčs, margarínu 18 Kčs, slaniny 31 Kčs, šunky 33 Kčs, mýdla značky *Palma* 18 Kčs, kilogram kávy pak stál 170 Kčs a přibližně stejně se pohybovala i cena čaje.⁶⁸

Některé články se věnují také otázce sociálního postavení důchodců v československé společnosti. Pracující byli upřednostňováni před potřebami penzistů a invalidů. Svědčila o tom např. situace ve zdravotnictví. Lékařská péče byla především poskytována dělníkům a pracujícím ženám, na důchodce se nedostávaly mnohdy ani léky. Rekreační a lázeňská zařízení pracovala především pro zaměstnance, pro důchodce pak zůstávalo neobydlené pohraničí po odsunutých Němcích.⁶⁹ Důchodci a invalidní lidé pak byli mnohdy násilím posíláni do Sudet, aby uvolnili ve městech bytové prostory pro pracující (Rentner und arbeitsunfähige Personen aus den Industriestädten zwangsweise meist in verödete Orte des Sudetenlandes eingewiesen (Důchodci a zdravotně postižení občané z průmyslových měst byli obvykle násilně posíláni do pustých míst Sudet.)).⁷⁰ Rovněž také důchodová politika státu byla v neutěšeném stavu. Nízké důchody mnohdy nutily penzisty, aby si přivydělávali na základní potřeby. Vůbec sudetoněmecký tisk označuje důchodovou politiku Československa za veliký zločin. Při důchodu ve výši 260 Kčs pak stěží penzisté vyjdou s nejnutnějšími měsíčními potřebami.⁷¹ Důchodci německé národnosti, žijící v ČSR, se mohli alespoň částečně spolehnout na balíčkovou výpomoc z Německa, kterou jim poskytovali jejich rodinní

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ *Aus der alten Heimat*. Mein Heimatbote, 1957, č. 2 (únor), s. 81–82.

⁶⁹ *Einem Schreiben aus dem Ostrau-Karwiner Revier entnehmen wir*. Mein Heimatbote, 1955, č. 9 (září), s. 35–36.

⁷⁰ *Ein Tatsachenbericht aus der CSR*. Mein Heimatbote, 1954, č. 6 (červen), s. 38.

⁷¹ L. M.: *Altersversorgung in der Tschechoslowakei*. Mein Heimatbote, 1955, č. 9 (září), s. 36–37.

příslušníci.⁷² Je však třeba podotknout, že obsah zasílaných balíčků podléhal proclení. Ovoce a zelenina do pěti kilogramů váhy nepodléhaly clu. Velmi žádanými komoditami ze strany příjemců byly sušené mléko, kokosové vločky, polévkové kostky, rozinky a koření (především pepř a česnek). V malém množství těchto komodit bylo clo nízké. Samozřejmě, že v balíčcích nesměla chybět čokoláda a žvýkačky. Naopak na textil (oděvy) a kožené výrobky (obuv) byly stanoveny poměrně vysoké celní tarify. Obnošené oděvy a obuv pak byly československými úřady vráceny odesílateli, který navíc musil uhradit zpáteční poštovné. Zasílané knihy a časopisy nesměly mít politický a ani ideologický charakter, naopak dětské obrázkové knihy a dobrodružné romány pro mládež byly u příjemců vítány.⁷³ Dále velké pozornosti se ze strany novin těšila také výchova a vzdělání mládeže, které byly neustále vedeny k práci a sportovní zdatnosti. Výchova dětí začínala prakticky již od jeslí a končila ve výkonu povinné vojenské služby. I přes veškeré snahy státu udržet výchovu a vzdělání mládeže na co nejvyšší úrovni (výstavba nových škol a navyšování kapacit tříd) v některých oblastech jeho snažení se vyskytovaly nedostatky. Výchova a vzdělávání bylo v režii státu, především KSČ, a právě zde viděli redaktoři článku kámen úrazu. Dle jejich názoru mnohdy ani sami rodiče nevěděli o způsobu výuky a výchovy svých dětí na školách. Bytová situace v Československu byla dalším tématem zájmu novin *Mein Heimatbote*. Podle vyhlášky měl bezdětný pár v roce 1956 nárok na byt o výměře plochy 30 m². Obytná plocha na jednoho obyvatele byla stanovena na 12m², v případě většího počtu členů rodiny se tato plocha navyšovala o 6m².⁷⁴ Dalším problémem byly také ubytovací poměry středoškolských a vysokoškolských studentů.⁷⁵ Náboženská otázka poúnorového Československa byla rovněž v hledáčku redaktorů novin. Panoval všeobecný nedostatek kněží, kteří museli mnohdy sloužit mše i v několika obcích. Návštěvnost na bohoslužbách byla rovněž velmi malá, tento problém byl nejvíce patrný v příhraničních obcích po odsunutých Němcích, kde na nedělní mše chodilo cca deset lidí. Zároveň byl také velmi malý zájem o výuku náboženství na školách. Dle sdělení článku byl tak enormní nezájem obyvatelstva o religiozitu způsoben rozsáhlou protináboženskou kampaní ze strany komunistů z padesátých let. Neudiví proto, že mnoho kostelů v pohraničí chátralo a stát neměl žádný

⁷² P.: *Aus der alten Heimat*. *Mein Heimatbote*, 1957, č. 1 (leden), s. 36.

⁷³ *Der Postverkehr mit der CSSR*. *Mein Heimatbote*, 1965, č. 4 (duben), s. 151–152.

⁷⁴ *Aus der alten Heimat*. *Mein Heimatbote*, 1957, č. 2 (únor), s. 81–82.

⁷⁵ *Einem Schreiben aus dem Ostrau-Karwiner Revier entnehmen wir*. *Mein Heimatbote*, 1955, č. 9 (září), s. 35–36.

zájem tyto objekty udržovat. Údržba byla zajišťována pouze u významných kostelů, které přitahovaly zejména turisty.⁷⁶

Od konce druhé poloviny padesátých let se na stránkách *Mein Heimatbote* začaly objevovat články, které informovaly své čtenáře o možnostech cestování do Československa, konkrétně do rodných oblastí pohraničí. Československá cestovní kancelář Čedok za tímto účelem vyjednávala se svými západoněmeckými protějšky. Tato informace však utvořila uvnitř sudetoněmeckých komunit v Německu dva tábory. Jedni odmítaly svůj návrat do země, ze které byli násilím vyhnáni a kde jim byl násilím zabaven veškerý majetek a kde prožili tolik příkoří. Nechtěli si připomínat dobu, která nebyla v jejich životě nejveselejší. Nechtěli vidět svou vlast, která již neměla nic společného s jejich starou domovinou. Na druhé straně pak stáli ti, kteří chtěli vidět své rodné vesnice a města, poznat jak vypadají, a přáli si zjistit, kdo z jejich sousedů a známých zůstali v Československu. Bylo však nutné vzít v úvahu, že místa, ve kterých odsunutí Němci žili, za poslední desetiletí výrazně změnila svoji podobu. Dle názoru autora článku tak bylo na každém jedinci, zda bude či nebude chtít československé pohraničí navštívit.⁷⁷ Z hlediska turistiky panoval mezi sudetskými Němci názor, že Československo patřilo k drahým destinacím. Oficiální směnný kurz pro západoněmeckou marku byl: 1 DM = 1,69 Kčs. Pro německé turisty bylo Československo poměrně nevýhodnou zemí. Pro dvě osoby jedna noc v hotelu stála 37 korun, oběd pak 9 korun na hlavu.⁷⁸ I přes štvavou politiku československé vlády vůči NSR byla západoněmecká marka vítanou měnou. Důvodem byl nedostatek deviz v československém hospodářství.⁷⁹

Samotná turistická situace pohoří Jeseníků nebyla v poválečné době příliš růžová. Díky špatnému dopravnímu spojení celé oblasti se zbytkem republiky patřilo Jesenicko k velmi málo navštěvovaným oblastem. Této skutečnosti si samozřejmě všimaly i pisatelé článků v *Mein Heimatbote*. Příkladem může být článek *Das Altvatergebirge wird neu entdeckt (Jeseníky budou nově objeveny)*. Turistický význam bývalého okresu Jeseník vzrostl především díky lázeňství, které v dřívějších dobách požívalo světového věhlasu. Tento vzestup byl dán procházející celkovou rekonstrukcí jesenických lázní na přelomu padesátých a šedesátých let. Vedle Lázní Jeseník byly významné také

⁷⁶ ROTTER, A.: *Über dei religiösen Verhältnissen in der alten Heimat*. *Mein Heimatbote*, 1963, č. 11 (listopad), s. 460.

⁷⁷ SCH. H.: *Sollen wir unsere Heimat besuchen?* *Mein Heimatbote*, 1957, č. 7 a 8 (červenec–srpen), s. 316–318.

⁷⁸ VERT, R.: *Tschechei – ein teures Reiseland*. *Mein Heimatbote*, 1955, č. 10 (říjen), s. 37–38.

⁷⁹ *Fahrt nicht in die CSR!* *Mein Heimatbote*, 1958, č. 4 (duben), s. 145.

lázně v Karlově Studánce. Pro potřeby lyžování pak byla plánována výstavba kabinové lanovky dlouhé 3,5 km, vedoucí z Kout nad Desnou až k toku Divoké Desné. Nutno podotknout, že realizace tohoto projektu byla uskutečněna až v letech 2009–2010. Ve velmi špatném stavu se nacházely také horské chaty, které musely být uzavřeny. Stejná situace panovala i na rozhledně Praděd.⁸⁰ O plánovaných nápravách nedostatků v oblasti turistiky v Jeseníkách informuje článek *Aus der alten Heimat (Ze staré domoviny)*. Nedostačující kapacity lůžek pro návštěvníky zimních sportů měly být vyřešeny výstavbou nových hotelů a opravou horských chat. Dominanta Hrubého Jeseníku, zchátralá věž na Pradědu, měla projít rozsáhlou přestavbou. Stará kamenná věž měla být podle plánů nahrazena novou, moderní stavbou, která měla na svém vrcholku nést nejmodernější televizní přijímač. Z 35 m vysoké terasy měli mít návštěvníci výhled na severní Moravu a Slezsko.⁸¹ Pro doplnění třeba uvést, že na počátku 60. let byla zbudována provizorní dřevěná konstrukce s vysílačem, která byla od roku 1968 nahrazována stávající stavbou, která byla dokončena až v roce 1983. Své čtenáře o průběhu výstavby nového objektu na Pradědu pak informovaly noviny *Mein Heimatbote*. Příkladem může být článek z roku 1974, který také uvádí investiční částku tří milionů korun pro výstavbu televizního vysílače.⁸²

Od poloviny 60. let se začaly ozývat hlasy, které navrhovaly pořádat hromadné zájezdy do československého pohraničí. V té době totiž bylo zvykem, že do ČSSR jezdili především jednotlivci, kteří sem byli pozváni svými rodinnými příslušníky.⁸³ První zpráva o hromadném zájezdu z Mnichova do československého pohraničí, konkrétně do okresu Šumperk, se na stránkách *Mein Heimatbote* objevila v říjnovém čísle z roku 1965. V červnu téhož roku byl vypraven autobus s 59 cestujícími. Zážitky účastníků zájezdu byly velmi intenzivní. Po dvaceti letech směli poprvé shlédnout místa, která museli nedobrovolně opustit. Kromě okresního města Šumperk navštívili také i okolní obce, jako např. Velké Losiny či Červený Důl na Jesenícku (dnešní obec Uhelná). Bylo samozřejmostí, že po tolika letech daná místa prošla velikými změnami. Mnohé domy, které zchátraly po odsunu, byly již zbourány a na jejich místě byly zřízeny zahrady či parky. Některé domy pak byly opravené a obklopené úhledně upravenými zahradami, jiné se nacházely ve zchátralém stavu. Samotná tvář města Šumperk pak na německé návštěvníky působila

⁸⁰ SCHINDLER, L.: *Das Altvatergebirge wird neu entdeckt*. Mein Heimatbote, 1958, č. 11 (listopad), s. 488.

⁸¹ P.: *Aus der alten Heimat*. Mein Heimatbote, 1961, č. 5 (květen), s. r. 219.

⁸² E. K.: *Veränderungen am Gipfel des Altfaters*. Mein Heimatbote, 1974, č. 11 (listopad), s. 459.

⁸³ KAPPE, V.: *Reisen in die CSR?* Mein Heimatbote, 1965, č. 1 (leden), s. 11–12.

docela cize. Nebylo to již staré, čisté německé město, ale nové město s výrazně českou tváří. Zatím co v hotelových restauracích bylo pro návštěvníky z ciziny k dispozici téměř cokoli, místní obyvatelstvo se potýkalo s nedostatkem některých potravin na obchodních pultech. Jako příklad uvádí pisatel článku maso, které bylo častým nedostatkovým zbožím. Na druhou stranu pak ceny za potraviny byly poměrně nízké.

Velmi zajímavý byl pohled Němců na chování Čechů, které hodnotili velmi kladně. Nenávist ze strany českého obyvatelstva byla již minulostí a jejich zdvořilé chování dotvářelo velmi příjemnou atmosféru, která nenechávala nikoho na pochybách, že v budoucnosti budou němečtí návštěvníci znovu vítáni. Nutno podotknout, že tyto velmi kladné zprávy o zdvořilém chování Čechů kontrastují s novinovými články z minulých let, které se velmi kriticky a odmítavě vyjadřovaly o českém národě.⁸⁴ Samozřejmě, že to nebyl jediný článek tohoto druhu, který vyšel na stránkách novin. I následující relace o zážitcích z cest sudetských Němců do okresu Šumperk se nesly ve stejném duchu. Především je opět překvapilo vlídné chování Čechů, kteří již žádným způsobem neprojevovali svoji nenávist vůči Němcům. Redaktoři *Mein Heimatbote* tento fakt odůvodňovali nástupem mladší generace, která již nebyla tolik konfrontována s událostmi v době odsunu.⁸⁵ Na druhé straně byli překvapeni i Češi, kterým byly prostřednictvím novin podsouvány informace o chudobných poměrech odsunutých Němců v NSR. Tyto poměry sice panovaly ihned po jejich příchodu do válkou zdevastovaného Německa, avšak díky ekonomické konsolidaci západního Německa a tzv. hospodářskému zázraku začali sudetští Němci ekonomicky prosperovat.⁸⁶ Z tohoto důvodu byli němečtí návštěvníci v ČSSR vítáni. A především jejich marky, které si s sebou vzeli na útratu. Německý jazyk pak přestával být českou stranou odmítán a pracovníci v hotelích a restauracích němčinu velmi rádi slyšeli.⁸⁷

Se změnou politické situace v Československu v srpnu 1968 se rázem změnil i pohled sudetských Němců na cestování do republiky. Začaly se opět objevovat články, kritizující špatné zacházení s německými turisty ze strany československých úřadů. Tak např. jedna nejmenovaná žena si vyřídila vízum pro pětidenní pobyt v ČSSR. Za každý den musela zaplatit 18 marek, přičemž den příjezdu a odjezdu se nezapočítával. Při celní kontrole ale byla

⁸⁴ DONIN, A.: *Bericht über die Autobusreisen nach Gross-Ullersdorf*. *Mein Heimatbote*, 1965, č. 10 (říjen), s. 419–420.

⁸⁵ EICHLER, H.: *Mährische-Schönberg besuchten ihre Heimat*. *Mein Heimatbote*, 1966, č. 9 (září), s. 362–363.

⁸⁶ ČAHA, J.: *Prager Brief*. *Mein Heimatbote*, 1967, č. 10 (říjen), s. 410–411.

⁸⁷ ROTTER, A.: *Man muss sich zu helfen wissen*. *Mein Heimatbote*, 1968, č. 6 (červen), s. 244–245.

žena zadržena, protože neměla zaplacených všech pět dní. Redakce novin chování československých úřadů odmítla a označila jej za šikanu.⁸⁸

Na druhou stranu se objevovaly informace, které svým obsahem popisovaly turistickou přitažlivost severní Moravy, konkrétně jesenického pohorí. Nejvíce bylo protěžováno lázeňství, které sloužilo pro pracující z celého Československa a z ostatních komunistických zemí, především z NDR. Nejvíce byly navštěvovány lázně v Jeseníku, Karlově Studánce a ve Velkých Losinách. V oblasti se nacházely také četné kulturní památky (např. zámek Jánský vrch) doplněné přírodními krásami hor.⁸⁹ Odezvy Němců, kteří v té době vycestovali do pohraničí, byly vcelku kladné. Opět byly vychvalovány služby v hotelích či restauracích, kterých se návštěvníkům ze západu v plné míře dostávalo, protože s sebou přiváželi západoněmecké marky, které byly vítanou měnou v tehdejší Československu.

Personál byl velmi dobře vyškolený a znalý německého jazyka. Místním obyvatelům pak byla taková zařízení cenově nedostupná. Skvělých služeb se návštěvníkům dostávalo především v lázeňských městech a lyžařských střediscích. Jak píše autor článku, velmi zdvořilé chování bylo pro sudetské Němce zadostiučiněním jejich odsunu, protože z někdejších pánů se stávali sluhové vyhnanců. Doslova se píše: Ich empfand eine gewisse Genugtuung und Schadenfreude, daß der Bestohlene nach 30 Jahren zum Herrn seiner Diebe geworden ist (Cítíl jsem jistou spokojenost a radost, že se oběť stala po třiceti letech pánem svých zlodějů). V těchto zprávách se také objevovaly informace, které referovaly o životě v pohraničí. V této souvislosti se opět opakovaly tytéž relace, jaké známe z předešlých let. Neobydlené pohraničí ztratilo po odsunu Němců svoji dřívější hospodářskou dynamičnost, zchátralé opuštěné domy působily na německé návštěvníky deprimovaně, místní obyvatelé žili v docela chudých poměrech, ve větších městech byl pak nízký počet obyvatel snad nejviditelnější atd.⁹⁰ Nejvíce sklíčující pohled sudetským Němcům poskytovaly jejich rodné vesnice a městečka. Tak např. Staré Město působilo na svého rodáka, který jej navštívil po 31 letech, velmi nešťastným dojmem. Centrum městečka, čtvercové náměstí obklopené historickými budovami a radnicí, bylo upravené a čisté. Domy ve vedlejších uličkách už tako-

⁸⁸ RAMERT, E.: *Tschechische Schikane!!!* Mein Heimatbote, 1971, č. 7–8 (červenec-srpen), s. 294–295.

⁸⁹ H. K.: *Mordmähren heute*. Mein Heimatbote, 1973, č. 6 (červen), s. 249.

⁹⁰ A. K. N. L.: *Eine Autoreise durch Böhmen und Mähren im Spätherbst 1975*. Mein Heimatbote, 1976, č. 9 (září), s. 343–344.

vým dojmem nepůsobily. Byly opuštěné, polorozpadlé a šedé. Město ztratilo svůj dřívější prosperitu a lesk.⁹¹

Od počátku osmdesátých let se pak na stránkách novin začaly stále častěji vyskytovat reklamy, které lákaly k hromadným zájezdům do pohraničí, v našem případě do oblasti severní Moravy (Šumperk, Šternberk, Bruntál, Rýmařov). Ceny týdenních zájezdů se pohybovaly v rozmezí od 400 do 500 marek. Na druhou stranu jsou čtenáři novin informováni o zvýšení směnných kurzů mezi západoevropskými měnami a měnami států východního bloku. V takovém případě se cestování do ČSSR výrazně prodražovalo. Dále vyvstala otázka, zda je morální podporovat ekonomicky stát, jehož vláda v poválečných letech iniciovala odsun Němců a jehož státní zřízení je ideologicky protidemokratické.⁹² I přes všechna varování sudetští Němci neustále navštěvovali své rodné kraje v československém pohraničí. Ze svých cest si sebou přiváželi nejenom fotografie, ale také zážitky a dojmy, které byly pro ně mnohdy skličující. Opět si nejvíce posteskli nad nešťastným osudem rodných měst a obcí.⁹³ Stále více se pak začali zajímat o přírodní poměry v jesenickém pohorí, které bylo díky nadměrné těžbě dříví ve velmi špatném stavu. Navíc díky přemnožení kamzíků byla ohrožena alpská flóra, která nestačila intenzivně čelit nadměrnému spásání.⁹⁴

Čtenáři *Mein Heimatbote* se rovněž mohli dočíst o situaci v okrese Šumperk. Vedle bytových podmínek v okrese, kdy zchátralé neobytné domy po odsunutých Němcích byly nahrazovány novými stavbami, byl zájem kladen také na výstavbu nových silnic, nebo se psalo také o životní úrovni obyvatel pohraničí, především důchodců. Ti žili na pokraji chudoby. Z velmi malé penze (cca 280 Kčs) si mohli týdně koupit jen ty nejnnutnější potraviny (mléko, máslo, chléb, mouku, olej aj.), na jiné potřeby (oděv nebo obuv) pak nezbývaly peníze. Z kontextu článku vyplývá, že šlo o důchodce německého původu, protože byli podporováni balíčky ze NSR.⁹⁵

V okrese Šumperk také panoval veliký nedostatek řemeslníků a pracovních sil. Např. na opravu bot museli zákazníci čekat až tři měsíce. Rovněž bylo málo zedníků, kteří nestíhali opravovat staré domy, které tak stále více a více chátraly. Situace s počty mladých brigádníků byla rovněž špatná. Z asi

⁹¹ NAGEL, I.: *Besuch in der alten Heimat*. *Mein Heimatbote*, 1977, č. 5 (květen), s. 192–193.

⁹² A. R.: *Nach Hause*. *Mein Heimatbote*, 1981, č. 3 (březen), s. 86.

⁹³ *Zustand der alten Heimat*. *Mein Heimatbote*, 1986, č. 2 (únor), s. 9.

⁹⁴ A. R.: *Aus der alten Heimat*. *Mein Heimatbote*, 1983, č. 11 (listopad), s. 442.

⁹⁵ R. K.: *Auszüge aus Briefen aus der alten Heimat*. *Mein Heimatbote*, 1956, č. 6 (červen), s. 267–268.

20 000 mladých pracovníků přišlo na Šumpersko pouze 3000 brigádníků, kteří navíc zklamaní odcházeli zpět do vnitrozemí.⁹⁶ Také v zemědělství byly k vidění četné nedostatky. S odsunem německých zemědělců nastal veliký nedostatek pracovních sil. Lidé tak vedle svého běžného zaměstnání navíc pracovali i v zemědělství. Samotná kolektivizace přivedla okresní zemědělství do krize. Např. panoval nedostatek míst pro ustájení dobytka.⁹⁷ Dalším problémem bylo pěstování cukrové řepy, která byla před rokem 1945 hlavní pěstovanou plodinou německých zemědělců žijících na Šumpersku.

Zanedbaným řepným polím hrozila nízká sklizeň, protože byl nedostatek pracovních sil na jejich údržbu. Přednostně se zemědělci starali o sklizeň obilí. Aby byla sklizeň tuřinu zachráněna a tudíž i výnosná, bylo zapotřebí ihned po žních všechny pracovní síly vrhnout na řepná pole.⁹⁸

Pro chov dobytka byly z nedostatku prostor využívány vysídlené, polorozpadlé německé domy. Ostatně takových objektů bylo v českém pohraničí velmi mnoho.⁹⁹ Také město Šumperk po odchodu německého obyvatelstva vzhlíželo velmi zpustle. Důkazem byly neopravené silnice, opuštěné polorozpadlé domy a neopravené parky. Mnoho historických objektů pak bylo nenávratně zničeno. Město velmi výrazně změnilo svojí tvář, především se z něj stalo průmyslové centrum, kde fungovalo mnoho továren, v nichž pracovala většina obyvatel města.¹⁰⁰ Tato skutečnost nakonec napomáhala pozvolnému růstu obyvatelstva ve městě. Již v roce 1963 zde žilo na 35 000 obyvatel (z dřívějších 22 000 lidí). Tento nárůst samozřejmě nutil urychleně řešit špatnou bytovou situaci, která ve městě panovala. Staré obytné domy byly zbourány a nahrazeny novými lépe vybavenými objekty. Instalace vody, plynu či elektřiny byla samozřejmostí, odpadní potrubí pak bylo svedeno do kanalizace. Sami redaktoři *Mein Heimatbote* připustili, že se Šumpersko ze strany státu těšilo docela velkému zájmu. Svědčil o tom oblastní hospodářský charakter Šumperska.¹⁰¹

Vůbec otázka hospodářství na Šumpersku byla na stránkách *Mein Heimatbote* poměrně oblíbeným tématem. Jako příklad můžeme uvést článek *Wirtschaftsleben (Hospodářský život)*, který referuje o zemědělské situaci okresu k roku 1963. Autoři článku dokonce otiskli oficiální statistická čísla

⁹⁶ P.: *Aus der alten Heimat*. *Mein Heimatbote*, 1957, č. 1 (leden), s. 36.

⁹⁷ RAIX, C.: *Ein Brief aus der Heimat*. *Mein Heimatbote*, 1953, č. 12 (prosinec), s. 42.

⁹⁸ P.: *Wie es in der alten Heimat heute zugeht*. *Mein Heimatbote*, 1955, č. 10 (říjen), s. 37.

⁹⁹ RLY, H.: *Aus der Heimat wird berichtet*. *Mein Heimatbote*, 1953, č. 2 (únor), s. 17–18.

¹⁰⁰ *Mährisch-Schönberg im Jahre 1960*. *Mein Heimatbote*, 1961, č. 2 (únor), s. 74–75.

¹⁰¹ KAULICH, H.: *Zu einem Bericht aus der Heimat*. *Mein Heimatbote*, 1963, č. 5 (květen), s. 196.

hospodářsky využívaných zemědělských a lesních ploch vybraných oblastí okresu Šumperk:

Soudní okres	Celková plocha	Polní plochy	Krmné plochy	Lesy	Ostatní plocha
Šumperk	28 670 ha	14 804 ha	3 011 ha	10 266 ha	190 ha
Staré Město	26 671 ha	12 814 ha	1 929 ha	11 549 ha	237 ha
Loučná nad Desnou	23 278 ha	6 801 ha	2 089 ha	13 833 ha	347 ha
Celkem	78 620 ha	34 420 ha	7 030 ha	35 648 ha	783 ha

Dále byly v člancích zveřejněny číselné údaje osázených kulturních ploch, rozdělených na obilniny, luštěniny, obchodní plodiny, okopaniny, polní krmné rostliny a neobdělávanou půdu. Např. v bývalém soudním okrese Šumperk bylo celkem osázeno obilninami 8 046 ha půdy, luštěninami 223 ha, obchodními plodinami 307 ha, okopaninami 2 120 ha, krmnými rostlinami 3 596 ha a ladem zůstalo 227 ha půdy. U obilnin pak 15 % osázené plochy představovala pšenice, 43 % žito, 9 % ječmene a 31 % ovsa. Pšenici bylo možné pěstovat především v níže položených nadmořských výškách, ječmen a oves pak byly pěstovány především jako krmivo pro dobytek. Mezi okopaninami převládaly brambory, které byly zpracovány především v lihovarech a sloužily i jako krmivo pro zvířectvo. Krmná řepa pak převládala nad řepou cukrovkou. Produkce ovoce a zeleniny, souhrnně zvané sadařství a zahrádkářství, byla na Šumbersku velmi rozvinutá, na druhou stranu ale nestačila uspokojit poptávku. Článek se rovněž zajímal také o živočišnou výrobu, kde dokonce uvádí počty dobytka ve vybraných oblastech okresu. V oblasti města Šumperk bylo evidováno na 9 910 kusů dobytka, z toho krav bylo 6 130 kusů. Ve Starém Městě chovali 7 412 kusů dobytka, z toho bylo 5 152 krav. V Loučné nad Desnou bylo 4 269 kusů dobytka, z toho bylo 2 936 kusů krav. Zatímco chov koní pozvolna ustupoval, velké prosperitě se těšil chov skotu a s ním neustálé navyšování produkce mléka a hovězího masa. Dále se prosazoval chov prasat a drůbeže, kde se kladl důraz na prodej co nejčerstvějších vajec. Pro zvyšování produkce v rostlinné výrobě se v sektoru živočišné výroby v rámci soutěží ve velkém zakládaly hnojníky pro hnojení polí. Autoři dále uvádějí statistická čísla celoroční produkce mléka pro okres Šumperk. Např. v Hanušovicích se vyprodukovalo 3 300 000 litrů mléka, v Malé Moravě 1 700 000 litrů, ve Starém Městě 2 500 000 litrů a v Šumperku více jak

5 500 000 litrů mléka. Celkový roční obrat okresních mlékáren činil přes 100 milionů Kčs. Dále v okrese působily četné mlýny na zpracování obilnin (např. v obcích Dolní Morava či Kunčice). V Maršíkově byl např. postaven moderní mlýn, který byl schopen zpracovat 25 000 kubíků obilovin ročně. V obcích Třemešek a Kopřivná byli zemědělci schopni zpracovat na 34 000 kubíků brambor ročně. Velký důraz byl také kladen na výchovu mladých zemědělců na středních zemědělských školách. I přes veškerou mechanizaci zemědělství trpělo toto hospodářské odvětví okresu značným nedostatkem pracovních sil. Dle názoru pisatele článku bylo a bude zemědělství hlavním hospodářským odvětvím Šumperka.¹⁰²

Nedostatky, způsobené nízkým počtem pracovníků, nastaly na přelomu čtyřicátých a padesátých let také v lesním hospodářství. V tomto případě komunistická vláda v některých chvílích přistoupila k tvrdším metodám. Pokud lesní dělník neuposlechl příkaz umístění do oblasti jesenických lesů, byl uvězněn.¹⁰³ O hospodářskou situaci v okrese Šumperk se redaktoři novin zajímali také po změně politického ovzduší v roce 1968. I v tomto případě byl hlavní důraz kladen na zemědělskou výrobu. V rámci zlepšení dopravní infrastruktury došlo k rozsáhlé opravě dvanáct kilometrů dlouhé horské silnice z Rudoltic (u Sobotína) ve směru na Rýmařov. Celá akce počítala s výhledem nákladů v hodnotě 65 milionů korun. Díky opravě této silnice mělo dojít ke zlepšení dopravního spojení, především autobusového, mezi Šumperkem, Rýmařovem, Opavou a Ostravou.¹⁰⁴

4. Závěr

Pohled sudetských Němců na dění v Československu po jejich odsunu se diametrálně změnil. Zatímco články z přelomu čtyřicátých a padesátých let byly velmi jednostranné orientace, od let šedesátých se jejich pohled poněkud modifikoval. Nejozřejavější otázkou byla reminiscence na nedobrovolný odsun z Československa po roce 1945, který jednoznačně odsuzovaly. V této otázce hlavním problémem byly, a vlastně jsou i dodnes, majetkové nesrovnalosti, které vznikly zaborem německého majetku v době odsunu. Za hlavního viníka jejich tragického osudu byl jednoznačně označen prezident Edvard Beneš. Samotná osoba E. Beneše byla mnohdy na stránkách novin až

¹⁰² *Wirtschaftsleben. Mein Heimatbote*, 1963, č. 12 (prosinec), s. 516–519.

¹⁰³ *Das Los der Waldarbeiter aus dem Altvatergebirge in der CSSR. Mein Heimatbote*, 1968, č. 5 (květen), s. 197.

¹⁰⁴ P.: *Aus der Heimat. Mein Heimatbote*, 1971, č. 6 (červen), s. 243–244.

démonizována. Zločinnost dekretů prezidenta republiky, odsun německých antifašistů, excesy na odsunutých Němcích atd., to vše mu bylo přikládáno za vinu. Návrhy sudetských Němců odsoudit Beneše a celou československou vládu za zločiny, které byly páčány na Němcích v době odsunu, však nebyly mezinárodně nikdy vyslyšeny.

Orientace Československé republiky na Sovětský svaz po druhé světové válce byla dle názorů autorů novinových článků velikou chybou. Protikomunistické postoje sudetských Němců se stále objevovaly na stránkách novin *Mein Heimatbote*. Pravdivost svého stanoviska nejvíce dokládali zprávami o životní úrovni obyvatel v ČSR. Tyto informace byly mnohdy získávány z „*třetí ruky*“, tedy z dopisů, které zasílali Němci žijící na území republiky svým příbuzným do NSR. Tím se míra věrohodnosti, odrážející se v novinových článcích, do jisté míry snižovala.

Na druhou stranu některé jiné údaje jsou založené na oficiálních záznamech, např. na základě zveřejněných statistických dat. Zatímco relace o životních podmínkách a politickém dění v ČSR z padesátých let ještě obsahovaly jisté procento nepravdy, pro šedesátá léta je typické, že toto zkreslení bylo nabouráno těmi sudetskými Němci, kteří osobně přicestovali do ČSSR. Především je třeba říci, že vzájemný názor na český a německý národ se začínal výrazně měnit. Postupně padaly předsudky o nenávisti Čechů vůči Němcům o odměřeném pohledu Němců na Čechy. Sudetští Němci, kteří po téměř dvaceti letech navštívili svůj rodný kraj v pohraničí, byli velmi přívětivě přijati místním českým obyvatelstvem. Zážitky z těchto pobytů a zájezdů se pak objevovaly na stránkách novin *Mein Heimatbote*, především se zřetelem na okres Šumperk. Tento stav panoval do konce šedesátých let.

Pro šedesátá léta bylo příznačné oteplení v česko-německých vztazích, které bylo iniciováno především liberálnější vnitropolitickou situací v Československu ve druhé polovině šedesátých let. Mezníkem ke změnám byl nástup normalizace, kdy došlo k opětovnému ochlazení vztahů. Následně se však počaly promítat i nové skutečnosti plynoucí z Brandtovy východní politiky a další okolnosti mezinárodních vztahů. Samotná sudetská otázka se však opět vyostřila. Požadavek náhrady za zabavený majetek, pretenze sudetských Němců na sebeurčení či odsouzení odsunu coby aktu odporujícího lidským právům, byly základní linie jejich politických snah, která chtěli vůči československé straně prosadit zprvu prostřednictvím bonnské vlády, poté OSN. Se změnou režimu v Československu v roce 1989 dostal celý problém opět jinou dimenzi. V předložené studii ovšem nešlo o postižení těchto nesporně důležitých dějinných problémů. Naší snahou bylo rekonstruovat představy vysídlených o jejich někdejší domovině. Uzavřeme tedy, že přes

pochopitelnou dávku jisté sentimentality převažovala jasně negativní hodnocení o všem, co následovalo po roce 1945. A mnohdy se tak dělo i s využitím verbální i ideové výbavy z let nacistického Německa. Postupně však dochází k určité objektivizaci zpráv, nicméně problém česko-sudetoněmeckého střetu nebyl eliminován. Jakási zákonitost vícegenerační výměny a „historizace“ daného problému platí i v této době.

RESUMÉ

REFLEXE BÝVALÉ DOMOVINY U NĚMCŮ ODSUNUTÝCH ZE ŠUMPERSKA V LETECH 1947–1989

Tento článek si klade za cíl zmapovat pohled sudetských Němců z okresu Šumperk na události v Československu po jejich odsunu. Základním zdrojem zkoumání jsou sudetoněmecké noviny *Mein Heimatbote*, uložené ve své celistvosti v instituci *Collegium Carolinum* v Mnichově. Po odsunu okres Šumperk výrazně změnil svojí tvář. Právě tyto pohledy sudetských Němců na dění ve své někdejší domovině se promítaly ve člancích novin *Mein Heimantbote*, který již od konce čtyřicátých let vydávala ve Frankfurtu nad Mohanem krajanská organizace odsunutých Němců ze Šumberska. Hlavním tématem byly vzpomínky na nedobrovolné vysídlení, jež sudetští Němci jednoznačně odsuzovali. V kontextu úvah o politickém dění v Československu se rovněž promítaly antikomunistické názory. Zájem byl také směřován na dění v okrese Šumperk a na životní a hospodářskou úroveň ČSR / ČSSR.

Klíčová slova: Šumperk, sudetští Němci, odsun, sudetoněmecký tisk, česko–německé vztahy, politická situace v Československu, severní Morava.

SUMMARY

THE REFLECTION OF FORMER HOME OF GERMANS DISPLACED FROM THE REGION OF ŠUMPERK IN THE YEARS 1947–1989

The article aims at the perception of Sudeten Germans from the region of Šumperk on events in Czechoslovakia after their displacement. The basic

source of research is Sudeten-German newspaper *Mein Heimatbote* kept by the institute *Collegium Carolinum* in Munich. After the displacement, the region of Šumperk has significantly change its character. Just these views of Sudeten Germans on events in their former home were strongly present in articles of newspaper *Mein Heimantbote*, which has been published by the compatriotic association of displaced Germans from the region of Šumperk in Frankfurt am Main since 1940s. The crucial topic were memories of involuntary displacement that was completely denounced by Sudeten Germans. In the context of ideas about political development in Czechoslovakia, there may be also found anti-Communist opinions. Moreover, the interest was focused on activities in the region of Šumperk and life as well as economic level of the Czechoslovak Republic/ Czechoslovak Socialist Republic.

Keywords: Šumperk, Sudeten Germans, displacement, Sudeten-German print, Czech-German relations, political situation in Czechoslovakia, North Moravia

Translated by Mgr. Hana Ferencová

Mgr. Dimitris Atanasiadis
Ústav historických věd
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Slezská univerzita
Masarykova třída 37
746 01 Opava
Česká republika
e-mail: dimitris.atanasiadis@fpf.slu.cz

prof. PhDr. Zdeněk Jirásek, CSc.
Ústav historických věd
Slezská univerzita
Masarykova třída 37
746 01 Opava
Česká republika
e-mail: zdenek.jirasek@fpf.slu.cz